

سرمایه‌داری ملی و بابک زنجانی

کیومرث اشتریان

۱- فعال‌شدن آقای بابک زنجانی در عرصه عمومی پدیده‌ای است که از حیث ریخت‌شناسی نظام سیاسی قابل تأمل است. گویی سسک‌های نو به ضرب سلطانی می‌زنند. ماهیت اقتصاد سیاسی آشکار شده تا بر تن تبادار ایران نقره‌داغ قدرت گذارد و نشان دهد که «کت بر تن کیست». هم‌زمان این معنا را از قبول صدرالممالک آذری‌زبان به فرهنگ عمومی منتقل می‌کند که «گودرت (قدرت) از مطهرات است». پدیده این روزها این واقعیت را به رخ می‌کشد که «قدرتی عریان» غنان ارادت از نهاد سیاست برمی‌کشد تا بر دستگاه پنهان حاکمیت وا گذارد و قوه مجریه، قضائیه و بانک مرکزی را به چالش کشد؛ قوه مقننه هم که مدت‌هاست در «امور» موضوعیتی ندارد. از منظری نهادی، نظام سیاسی دچار «خودتخریبی نهادی» شده و بازوان قوای سه‌گانه و قدرت دستگاهی خود را از کار انداخته است.

۲- پیش از این درباره رویکرد «سرمایه‌داری ملی» به‌منابه ابزار حکمرانی و شیوه اداره (و نه صرفاً به‌عنوان یک رویکرد اقتصادی) سخن گفته‌ام. حکمرانی را به معنای «ساختار کلی اداره» یک کشور در نظر می‌گیرم. سرمایه‌داری ملی به این مفهوم است که به جای «اداره توده‌ای» به شرکت‌های بزرگ یا سرمایه‌داران مولد و در محیطی رقابتنی روی آوریم تا به ارائه خدمات و تحقق سیاست‌های عمومی بپردازند. «اداره توده‌ای» یعنی شمار وسیعی از مردمان، بی‌نظم و بی‌نسق، در کار ارائه و اداره خدمات عمومی باشند. «اداره توده‌ای» یعنی به هر کسی به صورت انفرادی اجازه تأسیس مدرسه خصوصی بدهید، یا هر راننده‌ای با خرید قسطی یک کامیون به بازیگری در صنعت حمل‌ونقل تبدیل شود، یا هر کسی به صورت انفرادی به ساخت‌وساز روی آورد. اما رویکرد سرمایه‌داری ملی یعنی کارآفرینان و سرمایه‌دارانی که در صنعت و بازرگانی و خدمات موفق بوده و ظرفیت بازیگری در مقیاس بزرگ داشته باشند، اداره خدمات اساسی کشور را به جای دولت بر عهده بگیرند تا مشارکت قدرتمند بخش خصوصی را فراهم کنند. این با مشارکت توده‌ای غیرمؤثر، ناکارا و هرج‌ومرج‌گونه بسیار متفاوت است. صنعت حمل‌ونقل را ببینید که چگونه از طریق هرج‌ومرج توده‌ای به تصیيع حقوق رانندگان، ناکارآمدی در ارائه خدمات و نارضایتی کامیون‌داران منجر شده است. وجود بیش از ۶۰۰ هزار کامیون امکان حکمرانی مؤثر را سلب کرده، در حالی که اگر مثلا پنج شرکت بزرگ حمل‌ونقل متصدی «اداره» بودند، به سادگی می‌توانستید امور را به نظم و نسق درآورید و رقابت افسارگسیخته بر سر کرایه و بیمه و بار و… را به رقابت پنج شرکت اصلی تبدیل کنید. این الگو برای برخی دیگر از حوزه‌های خدمات عمومی به صورت تدریجی قابل تکرار است.

۳- اما اینک با واردکردن بابک زنجانی به این عرصه، الگویی دیگرگون ساخته و پرداخته‌اند و «سرمایه‌سازی تصنعی» را به جای «سرمایه‌داری ملی» به عرصه آورده‌اند. چنین درکی از اداره امور عمومی، فهمی تأخیری و عوام‌زده است. این، دست‌گردانی سرمایه رانتی است و نه رویکرد «سرمایه‌داری ملی». این پدیده نشان می‌دهد که از ضرورت سرمایه‌داری ملی در اداره امور عمومی درکی غریزی به دست آمده اما همچنان اسیر عوام‌زدگی سیاسی-مدیریتی است. ساختار سیاسی رانتی به جای سیر طبیعی، اندیشیده و قانون‌مند سرمایه‌داری ملی، رویکرد سرمایه‌داری تصنعی در پیش می‌گیرد. دیده عامی، نیم‌بیمار و نیم‌بیدار و نیم‌هوشیار است: عوام‌زدگی مدیریتی به این است که وقتی راه‌حل را پیدا کردید، با همان ابزارهای مشکوک و غیرطبیعی و رانتی و سیاسی گذشته نسبت به آن اقدام کنید و نه اینکه چنین رویکردی را به معماری نظام حکمرانی تبدیل کنید. بی‌شک، کارآفرینان و سرمایه‌داران موفق بوده و هستند که در هوش کسب‌وکاری، بابک زنجانی به گرد پای آنان هم نمی‌رسد. آنان فارغ از فرصت‌های بادآورده در فضای سخت کسب‌وکاری ایران موفق بوده‌اند و اگر فرصت برای آنان در ساختاری سالم فراهم شود، می‌توانند در اقتصاد کشور موفق باشند. مهم این است که چنین رویکردی به آموزه مدیریتی نظام سیاسی تبدیل شود و آن را تئوریزه کند و به قالب تئوری برنامه (program theory) درآورد.

یکشنبه ۱۶ شهریور ۱۴۰۴
۱۴ ربیع‌الاول ۱۴۴۷
۷ سپتامبر ۲۰۲۵
سال بیست‌ودوم
شماره ۵۱۹۸
۳۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

روزنامه

در «شرق» امروز می‌خوانید:
مطهری خطاب به رئیس‌جمهور خواستار ابتکار عمل در مذاکره با واشنگتن شد
• چگونه تصمیم‌های سریع و بازارمحور مسیر خودروسازی ایران را عوض کرد

«شرق» از دوقطبی دوباره در فضای سیاسی کشور گزارش می‌دهد

طناب‌کشی برجامی

گزارش تیتریک را در صفحه ۲ بخوانید

گزارش تحقیقی «شرق» از قبولی‌های کنکور ۱۴۰۴ هزینه‌هایی که به خانواده یک دانش آموز برای رفتن به دانشگاه تحمیل می‌شود

۱۰۰ میلیون؛ حداقل هزینه ورود به دانشگاه

این گزارش را در صفحه ۱۰ بخوانید عکس: عبدالرزاقی مهر

یادداشت

چرا هر بار در روایت بازنده‌ایم؟

کار خودشونه!

سینارحیم‌پور

مانند «می‌خوان حواس مردم رو پرت کن»، «اینجا همه مثل اون‌ها هستند» یا «همه چیز از قبل هماهنگ شده» نیز شنید. چنین روایت‌هایی مثل افسانه‌های روزگار مدرن عمل می‌کنند و بی‌نیاز از سند در حافظه جمعی ثبت و تأیید می‌شوند.

در بازه کوتاه آغاز پساآتش‌بس در جنگ تحمیلی اخیر علیه ایران تا ماجرای لغو کنسرت خیابانی همایون شجریان در میدان آزادی این روایت‌ها پرتکرار بود. در یک فقره کنسرت همایون شجریان در میدان آزادی از مجوز و وعده‌های اولیه تا لغو ناگهانی‌اش، نمونه‌ای روشن از همان چیزی است که میر آن را روایت حول یک کنش جمعی می‌نامد. اجتماعی برای شنیدن موسیقی که می‌توانست سرمایه اجتماعی و امید بیافریند، پیش از تحقق، متوقف شد و به روایتی متضاد بدل شد؛ یعنی روایت «شادی و همدلی ملی» جای خود را به روایت «نامیدی و انسداد نهادی» داد و به روایتی مانند «کار

یادداشت

اقتصاد ملی، بحران آب و ضرورت «بازگشت»

ناصرذاکری

کارشناس اقتصادی

فلات ایران از دوران باستان دچار مشکل کم‌آبی بوده و ساکنان این سرزمین تلاش کرده‌اند از یک سو با ابداعاتی از نوع کندن قنات و از سوی دیگر با استفاده بهینه از منابع آبی، با این دشواری کنار بیایند. ساخت سدهای متعدد برای مهار و ذخیره‌سازی آب‌های سطحی در دهه ۴۰ خورشیدی را می‌توان حرکتی مثبت و اصولی برای مدیریت آب در کشور دانست.
بالبین‌حال در همان دوره استفاده از چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق به تدریج جایگزین شیوه سنتی قنات شد؛ به‌گونه‌ای که در فاصله سال‌های ۴۰ تا ۵۵ حدود ۵۰ هزار حلقه چاه به بهره‌برداری رسید. در مطالعات آمایش سرزمین در اوایل دهه ۵۰ بر این نکته مهم تأکید شده که با توجه به کمبود آب، باید دولت برنامه جامعی برای انتقال مراکز صنعتی و جمعیتی به سواحل جنوب کشور تدوین و اجرا کند. اما این توصیه کارشناسانه هم در دوره پیش از انقلاب و هم بعد از آن مورد بی‌مهری و بی‌توجهی قرار گرفت. همچنین در گزارش سیاست‌های توسعه و تکامل جمهوری اسلامی که تدوین آن در دوران دولت موقت آغاز شده و در اردیبهشت سال ۵۹ به‌عنوان نخستین سند برنامه‌ریزی و توسعه بعد از انقلاب منتشر شد، به محدودیت‌های منابع آبی اشاره شده و تلاش برای اصلاح الگوی مصرف اعم از مصرف خانگی و کشاورزی و صنعتی، تصفیه و بازیافت آب و نیز گسترش صنعت شیرین‌سازی با این مورد توجه قرار گرفته است.
بالبین‌حال با بررسی کارنامه چند دهه گذشته می‌توان نتیجه‌گیری کرد که توجه درخوری به این توصیه‌های کارشناسانه نشده است. در فاصله سال‌های ۵۵ تا ۶۰ و در شرایطی که آثار منفی گسترش بهره‌برداری از چاه‌های عمیق در حال ظهور بود، تعداد چاه‌های عمیق بیش از دو برابر شد. همچنین در دهه ۷۰ افراط در اجرای برنامه‌های سدسازی و انتقال بین‌منطقه‌ای آب‌های سطحی دشواری‌هایی را برای کشور ایجاد کرد؛ به‌ویژه رفتار پرخطر دولت نهم که به صورت تشویق کشاورزان برای کندن چاه‌های بدون مجوز ظاهر شد، دشواری‌ها را چند برابر کرد. محدودیت منابع آبی و توصیه‌های اهل فن به ضرورت بازنگری در شیوه‌های بهره‌برداری ایجاب می‌کرد از همان اواخر دهه ۵۰ برنامه جامعی برای مدیریت منابع آب تدوین شود. با تدوین چنین برنامه‌ای، راه طی‌شده در حوزه آب نسبت به وضع موجود می‌توانست تفاوت‌هایی جدی به شرح زیر داشته باشد:

۱- از استقرار صنایع پرمصرف در بخش مرکزی کشور خودداری کرده و این صنایع را به سواحل جنوبی منتقل می‌کردیم.

تکواندوی زنان ایران

یک سال پس از روزگار خوش المپیک

مهرورز ساعی؛ انتخابی

موقت یا بحرانی ماندگار؟

برگزیده‌ها

«شرق» از کاهش قابل توجه کارگر و افزایش زیاد دستمزد کارگران جدید گزارش می‌دهد

زندگی‌های پنهانی تعرفه‌های چندبرابری

بژمان جوزی، رئیس انجمن صنعت ساختمان از رکود بی‌سابقه صنعت ساختمان در ۵۰ سال اخیر خبر داد

بازار مسکن در کما

نشست خبری خانه سینما برگزار شد کارت‌گرفتن ارشاد برای پیرپرر و همایون افتخار است

چه چیز نیچه را نیچه کرده است؟

نادر شهریوری (صدقی)

یادداشت

دستاوردهای ایران از نشست سازمان همکاری شانگهای

محمدحسین‌عمادی

بیست‌وپنجمین نشست سازمان همکاری شانگهای (SCO) در شهر تیان‌جین چین برگزار شد. این سازمان به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین سازمان‌های منطقه‌ای جهان که بیش از ۴۰ درصد جمعیت جهان و حدود ۲۳ درصد تولید ناخالصی داخلی جهانی را پوشش می‌دهد، نقشی محوری در شکل‌دهی به نظم چندقطبی ایفا می‌کند. نشست اخیر بزرگ‌ترین نشست تاریخ SCO بود و با حضور رهبران بیش از ۲۰ کشور، ازجمله چین، روسیه، هند، ایران و پاکستان، به صحنه‌ای برای تقویت همکاری‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی تبدیل شد. حضور پررنگ هندوستان در این نشست که با محوریت «روح شانگهای» یعنی اعتماد متقابل، منافع مشترک، برابری، مشاوره، احترام به تنوع تمدن‌ها و یکپرویی توسعه مشترک برگزار شد، دستاوردهای درخور توجهی برای همه اعضا و به‌ویژه ایران به همراه داشت که می‌توان آن را به دو دسته کلی تقسیم کرد: ۱- دستاوردهای امنیتی، اقتصادی، سیاسی و مصوبات نشست و ۲- دستاوردهای حاصل از گفت‌وگوهای دوجانبه در حاشیه نشست.

دستاوردها در حوزه امنیتی

یکی از برجسته‌ترین دستاوردهای ایران در این نشست، تقویت همکاری‌های امنیتی در چارچوب SCO بود. بیانیه تیان‌جین که از سوی رهبران عضو امضا شد، به‌طور صریح حملات نظامی اسرائیل و ایالات متحده علیه ایران را محکوم کرد و بر حقوق مشروع همه کشورها، ازجمله ایران، برای استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای تأکید کرد. این حکومتی که در پی تنش‌های اخیر هسته‌ای و حملات هوایی به ایران را، داد، حمایت جمعی اعضای SCO از حاکمیت و تمامیت ارضی ایران را نشان داد. رئیس‌جمهور پیشکین این بیانیه را «دستاوردی کلیدی در مقابله با یک‌جانبه‌گرایی و توسعه چندجانبه‌گرایی» توصیف کرد. به علاوه در این نشست تصمیم به ایجاد چهار مرکز امنیتی جدید گرفته شد: مرکز جهانی SCO برای مقابله با چالش‌ها و تهدیدهای امنیتی، مرکز امنیت اطلاعات، مرکز مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی و مرکز ضد مواد مخدر. این مراکز که ایران به‌عنوان صفحه عضو فعال در آنها مشارکت خواهد کرد...

خانواده معظم و معزز استاد عالیقدر مهندس ناصر شهسواری

باکمال تأسف وتأثر درگذشت استادعالیقدر مهندس ناصر شهسواری را تسلیت عرض نموده و از درگاه ایزد یکتا برای آن مرحوم علو درجات وبرای خانواده معزز و محترم صبرو شکیبایی آرزومندیم.

فرامرز ذوالریاستین،شرکت مهندسی طرح وبالایش